

Η ΠΑΛΗΑ ΑΘΗΝΑ ΣΑΝΑΖΗ
Ραδιοφωνική έκπομπή διά
τὴν 30 Νοεμβρίου 1969

Τὴν ἐκπομπὴν παρουσιάζουν ὁ ΚΩΣΤΑΣ ΓΙΑΝΝΙΔΗΣ καὶ ὁ ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΓΙΑΝΝΟΥΚΑΚΗΣ. Τραγουδοῦ ἡ ΚΛΕΙΩ Δ Ε Ν Α Ρ Δ Ο Υ.

43 1/2

ΓΙΑΝΝΟΥΚΑΚΗΣ Ἐποφὲ Γιάγκο, ἔχω διάθεσι νά κουβεντιάσωμε γιά τίς ἀγγελί-
ες τῶν ἐφημερίδων...

ΓΙΑΝΝΙΔΗΣ Πῶς σοῦ ἤρθε/τέτοιο κέφι Δημήτρη ;

ΓΙΑΝΝΟΥΚΑΚΗΣ Πῆρα στήν τύχη μιά παληά ἐφημερίδα ἀπό τό προσωπικό μου ἀρχεῖ

ΓΙΑΝΝΙΔΗΣ Καί τὴν ξεφύλλισες...

ΓΙΑΝΝΟΥΚΑΚΗΣ Στήν πραγματικότητα δέν τὴν ξεφύλλισα, γιὰτί δέν εἶχε καί τό-
σες σελίδες ἢ κακόμοιρη. Δύο φύλλα ὅλα ὅλα τέσσερις σελίδες
ἀλλὰ χωρίς φωτογραφίες καί εἰκόνες, χωρίς μεγάλες διαφημίσεις
γεμάτη εἰδήσεις καί τί εἰδήσεις. Ὅρίστε :

ΓΙΑΝΝΙΔΗΣ Ἐφημερίς Ἀ θ η ν α ι 27 Αὐγούστου 1903 ! Δηλαδή ἐφη-
μερίδα 66 ἐτῶν.

ΓΙΑΝΝΟΥΚΑΚΗΣ Μάλιστα. Ἐξήντα ἔξη ἐτῶν. Καί τό ἀξιοπερίεργο εἶναι ὅτι ἔχει
μιά ἀγγελία σπανιωτάτη γιά τό εἶδος της καί γιά τὴν ἐποχή.

ΓΙΑΝΝΙΔΗΣ Τό εἶδους ἀγγελία δηλαδή ;

ΓΙΑΝΝΟΥΚΑΚΗΣ Σήμερα βλέπομε κάθε μέρα ἀγγελίες γιά γάμους ἢ ὄχι ; Κάθε ἐφ-
μερίδα δημοσιεύει τουλάχιστον δύο τρεῖς τέτοιες ἀγγελίες ἀνα-
ζητήσεως γαμπροῦ ἢ νύφης. Μά σκέφου τότε, ἐξήντα ἔξη χρόνια
πρίν, τί ἐντύπωσι θά ἔκανε μιά γυναῖκα πού ζητοῦσε γαμπρό.

ΓΙΑΝΝΙΔΗΣ Μά σοβαρά μιλάς ; Γυναῖκα ἔκανε τὴν πρότασι καί ζητοῦσε γαμ-
πρό ;

ΓΙΑΝΝΟΥΚΑΚΗΣ Ὅρίστε . Διάβασε ἐδῶ τὴν ἐφημερίδα νά πειστης.

- ΓΙΑΝΝΙΔΗΣ Γιά δόσε μου. Τίτλος : ΖΗΤΕΙΤΑΙ ΓΑΜΒΡΟΣ. Γαλλίς φιλελληνίς σιοποῦσα νά ἀποκατασταθῆ εἰς Ἑλλάδα, χήρα ἄγουσα τό εἰκοστόν ἔκτον ἔτος τῆς ἡλικίας της καί ἔχουσα προῖνα τριῶν χιλιάδων εἰκοσαφράγων εἰς μετρητά...
- ΓΙΑΝΝΟΥΚΑΚΗΣ Τρεῖς χιλιάδες εἰκοσάφραγα, ἑξήντα χιλιάδες χρυσές δραχμές δηλαδή. Ἦτανε σοβαρώτατη προῖνα τότε.
- ΓΙΑΝΝΙΔΗΣ Ἀσφαλῶς καί τό τονίζει εἰς μετρητά ... διαμένουσα δέ εἰς ἕν τῶν ἀρίστων ἀθηναϊκῶν ξενοδοχείων, ζητεῖ σύζυγον Ἕλληνα ἐπιστήμονα ἢ ἔμπορον, ἀναστήματος μέσου, ἄνευ οἰκογενειακῶν ὑποχρῶσεων, ἀνήκοντα εἰς καλήν οἰκογένειαν, ἔστω καί πτωχόν. Αὐτήσεις μετά φωτογραφιῶν ἀπευθυντέον ὑπό τά στοιχεῖα Μαντάμ Βέ, λογιστήριον ἔφημερίδος Ἀθηναί - Περσοννέλ. Σοβαρώτατον καί ἀπόλυτος ἔχεμύθεια.
- ΓΙΑΝΝΟΥΚΑΚΗΣ Δεν εἶναι λοιπόν καταπληκτικὴ μιά τέτοια ἀγγελία νεαρῆς χήρας πού ζητάει ^{ἄντρα} ~~ἄντρα~~ καί ~~εἰς~~ διαφημίζει ὅτι ἔχει καί μετρητά τρεῖς χιλιάδες εἰκοσάφραγα. Ποιά νά ἦτανε αὐτή κανεῖς ἀθηναῖος δέν θυμᾶται, τό γεγονός ὅμως εἶναι ὅτι ^{πολύ ὀλίγοι} ~~πολλοὶ ὀλίγοι~~ ἀπαντήσανε στήν γαμήλια πρότασι γιατί νομίζανε ὅτι πρόκειται γιά φάρσα.
- ΓΙΑΝΝΙΔΗΣ Μέ τό δίκιο τους οἱ ἐπιφυλακτικοὶ παλαιοὶ ἀθηναῖοι. Ὅμως μιά καί κρατᾶμε αὐτήν τήν ἔφημερίδα στά χέρια μας, ἄς δοῦμε καί τίποτε ἄλλο ἐνδιαφέρον. Νά μιά ρειλάμα γιά παπούτσια. Ὑποδηματοποιεῖον Κωνσταντινουπόλεως ΜΟΥΓΕΡ. Ὑποδήματα ἐπί παραγγελίᾳ ἐκ μεταξωτῶν δερμάτων δραχμάς 22 ! Σάν ἀκριβοῦτσικα δέν νομίζεις πὼς εἶναι ; Ἐδῶ καί ἑβδομήντα χρόνια, 22 δραχμές παπούτσια. Πρῶτα πρῶτα αὐτά τὰ μεταξωτά δέρματα τί νά ἦτανε ;
- ΓΙΑΝΝΟΥΚΑΚΗΣ Μή σοῦ φαίνεται παράξενο Γιάγκο. Μεταξωτά δέρματα ἀποκαλούσανε τότε τὰ λουστρίνια. Μή σοῦ φαίνεται ὅμως ἀκριβή ἡ τιμὴ τῶν 22 δραχμῶν. Θέλεις νά κάνωμε ἕνα λογαριασμό ἐλέγχου τῆς τιμῆς ;
- ΓΙΑΝΝΙΔΗΣ Τί εἴδους λογαριασμό ἐλέγχου ;

- ΓΙΑΝΝΟΥΚΑΚΗΣ Νά κάνωμε έναν απλούστατο λογαριασμό. Είκοσι δύο δραχμές ένα ζευγάρι παπούτσια. Μιά έφημερίδα εκόστιζε μία δεκάρα. Συνεπώς ή αναλογία ήτανε 220 έφημερίδες προς μία δεκάρα 22 δραχμές, ήτοι ένα ζευγάρι παπούτσια μέ παραγγελία μάλιστα.
- ΓΙΑΝΝΙΑΔΗΣ Κατάλαβα που θέλεις νά καταλήξης. Σήμερα 220 έφημερίδες προς μιάνιση δραχμή, μάς κάνουν 330 δραχμές, όσο περίπου και ή ένα ζευγάρι παπούτσια και όχι επί παραγγελία, μά έτοιματζίδικα. Αυτό δέν θέλεις νά πής ;
- ΓΙΑΝΝΟΥΚΑΚΗΣ Αυτό ακριβώς. Καί για νά ίδης ότι υπάρχει παντού αναλογία τιμών, δρίστε μία άλλη ρεκλάμα : ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΟΝ ΑΚΤΑΙΟΝ, ξέρεις ποιό ήτανε ; Τό μεγάλο ξενοδοχείο στό Νέο Φάληρο. Καθ' εκάστην έσπέραν γεύματα επί του μεγάλου έξώστου μέ ~~μουσική~~ μουσικήν δραχμάς πέντε. Πέντε δραχμές ένα τάλληρο δηλαδή... ~~μουσική~~ θέλεις Γιάννη νά βρούμε τήν αναλογία σέ άλλο είδος ; Μ' ένα τάλληρο τότε μπορούσες ν' αγοράσης ~~επιπέσει~~ ^{επιπέσει} κουτιά σπύρτα άφου κοστίζανε μία πεντάρα τό κουτί. Λοιπόν ~~επιπέσει~~ ^{επιπέσει} κουτιά σπύρτα σή ερα κοστίζουνε ~~επιπέσει~~ ^{επιπέσει} δραχμές. Τόσα χρειάζεσαι για νά φάς ^{ένα ελαφρύ κομμάτι} στό ~~κίττον~~ ^{νά} νά πούμε που είναι ανάλογο μέ τό τότε 'Ακταϊον Σωστά, έχεις απόλυτα δίκαιο. Φαίνεται ότι υπάρχει πάντα σέ κάθε μία έποχή μία ίσορροπία τιμών που ρυθμίζεται αυτόμάτως από τίς ανάγκες τής ζωής. Λοιπόν δέν υπάρχει λόγος νά λέμε : Τί φτηνή έποχή τότε. Κάθε άλλο παρά φτηνή ήτανε. Μάς φαίνεται φτηνή μά ξεχνάμε ότι τό μεροκάματο δέν περνούσε τίς δύο δραχμές...
- ΓΙΑΝΝΟΥΚΑΚΗΣ Καί ό μέσος μισθός του υπαλλήλου γύριζε στίς εκάτό μέ εκάτόν εκόσι δραχμές τόν μήνα. Φτώχεια και κακομοιριά. "Αλλως τε ή φτώχεια τής έποχής εκείνης, φαίνεται και από τήν δρασι του ποιητου Σπύρου Μαρσούκα...
- ΓΙΑΝΝΙΑΔΗΣ Σπύρος Μαρσούκας ; Ποιητής ; Πρώτη φορά τόν εκούω.

ΓΙΑΝΝΟΥΚΑΚΗΣ Βέβαια, ποιητής πού είχε πάρει μόνος του τόν τίτλο :

'Εθνικός ποιητής, γιατί έγραφε στίχους πατριωτικούς και ένθουσιαστικούς και γύριζε παντού, κυρίως σέ στρατιωτικές μονάδες και απήγγελλε τούς στίχους του γιά νά ένθουσιάζη τό στράτευμα. Σκέφου Γιάγιο ότι στόν πόλεμο του δώδεκα - δεκτρία, τό Κράτος του είχε άπονείμη τόν βαθμό του έφέδρου λοχαγού γιά νά πηγαίνη στίς πρώτες γραμμές του μετώπου και ν' απηγγέλη τά ένθουσιαστικά του ποιήματα.

ΓΙΑΝΝΙΔΗΣ

Έβλεπε όμως πριν από λίγο, ότι ή φτώχεια της έποχής εκείνης φαίνεται από τήν δράσι του Μαρτσούνα. Πώς φαίνεται δηλαδή ;

ΓΙΑΝΝΟΥΚΑΚΗΣ

Διότι ο Σπυρος Μαρτσούνας είχε και άλλη δράσι και δεύτερη δραστηριότητα. Έβλεπε επίσημη άδεια νά ενεργή έράνους και νά παντρεύη άπροινα όρφανά κορίτσια, ιδίως όρφανά πολεμιστών. Και κατά μέσον όρον οι πρώτες πού χορηγούσε στά κορίτσια πού πάντρευε ήτανε χίλιες πεντακόσιες μέ δύο χιλιάδες δραχμές. Καμμιά φορά όταν τό ταμείο του ήτανε άδειο, πάντρευε και κορίτσι μ' ένα πεντακοσάριο γιά προίκα.

ΓΙΑΝΝΙΔΗΣ

"Έχεις δίκαιο λοιπόν. "Όταν ένας γαμπρός έπαιρνε προίκα χίλιες δραχμές ή έστω δύο χιλιάρια και ήτανε ικανοποιημένος, αυτό φανερώνει τήν φτώχεια μιας έποχής. Έβλεπε ότι έγραφε στίχους. Οι στίχοι του τί ήτανε ; 'Αξίζανε τίποτε ;

ΓΙΑΝΝΟΥΚΑΚΗΣ

Συνηθισμένοι δεκαπεντασύλλαβοι του ένθουσιαστικού τύπου.

'Εμπρός πατρίδα μου γλυκειά, πατρίδα παινεμένη
τράβα στό πεπρωμένο σου κι' ή δόξα σέ προσμένει...

'Εμπρός πατρίδα μου γλυκειά πού έχεις γιά σκοπό σου
πάντοτε νά στολίζουνε δάφνες τό μέτωπό σου...

ΓΙΑΝΝΙΔΗΣ

Δέν φαντάζομαι νά απήγγελλε και πατριωτικούς στίχους όταν πάντρευε κορίτσια.

- ΓΙΑΝΝΟΥΚΑΚΗΣ "Οχι βέβαια, μά κατάφερνε νά συνδυάζη τό τρεπνόν μετά του
ώφελίμου. Κατά κανόνα ήτανε ό Ίδιος κουμπάρος στόν γάμο
πού εΐχε σιαρώσει. Καί μετά τό μυστήριο, εΐρισκε τήν εύκαιρί
νά πη τίς εύχές του μέ στίχους, σχεδόν στερεότυπους. Νά,
διάβασε αυτό τό ποίημά του, γαμήλιο εΐναι, γιά νά πεισθής.
- ΓΙΑΝΝΙΑΔΗΣ 'Απόφε πού παντρεύτηκε τό διαλεχτό ζευγάρι
μέ τήν βοήθεια του Θεού, τής Παναγιάς τήν χάρι
ή εύτυχία πάντοτε στό σπιτικό τους νά 'ναι
καί μιá ζωή άνέφελη αιώνια νά περνάνε.
Τά δυό κορμιά τους νά 'χουνε μιá μοναχή καρδιά
νά 'χουν στό περιβόλι τους λαχανικά καί κότες
καί ν'άποκτήσουνε παιδιά, πολλά πολλά παιδιά
γιά νά 'χη κι'ή Πατρίδα μας λεβέντες γιά στρατιώτες !
- ΓΙΑΝΝΟΥΚΑΚΗΣ Γύριζε στά χωριά καί στεφάνωνε τά ζευγάρια μοιράζοντας προΐ-
κες ό Σπύρος Μτσούνας. Καί κάποτε πού πάντρεφε δώδεκα ζευγά-
ρια στήν θήβα...
- ΓΙΑΝΝΙΑΔΗΣ Δώδεκα γάμους έκανε μαζεμένους ;
- ΓΙΑΝΝΟΥΚΑΚΗΣ Δώδεκα μάλιστα. Εΐχε φροντίσει νά έχη καί κανταδόρους μαζί
του, από τήν 'Αθήνα. Καί τήν νύχτα, όταν τά δώδεκα ζευγάρια
άποσυρθήκανε στά φτωχικά τους σπίτια, οί κανταδόροι τραγου-
δούσανε στά δρομάκια τής θήβας ένα επιθαλάμιο τραγούδι, σάν
τά άρχαία επιθαλάμια του 'Ανακρέοντος, τό ~~επιθαλάμιο~~ ^{Νανούρισμα} του
Μπάλδη...
- ΓΙΑΝΝΙΑΔΗΣ Τό ~~επιθαλάμιο~~ Νανούρισμα !... Καλά πού τό θυήθηκες γιά νά μάς τό
τραγουδήση τώρα ή φίλη μας Κλειώ Δενάρδου...
- ΚΛΕΙΩ ΔΕΝΑΡΔΟΥ (μέ συνοδεία πιάνου) Τό Ν α ν ο ύ ρ ι σ μ α
- ΓΙΑΝΝΙΑΔΗΣ "Ητανε τύπος λοιπόν ό Σπύρος Μτσούνας...
- ΓΙΑΝΝΟΥΚΑΚΗΣ Τύπος σοβαρός καί ένθουσιώδης μαζί. Τύπωνε τά ποιήματά του
σέ μικρά όλιγοσέλιδα βιβλιαράκια καί ξεκινούσε γιά τήν 'Αμερι-
κή, όπου πουλούσε τά βιβλία του γιά νά μαζεύη χρήματα γιά
νά παντρεύη κορίτσια...

ΓΙΑΝΝΙΔΗΣ

"Ήτανε ή εποχή πού ή γυναίκα έμενε κλεισμένη στό σπίτι της καί δέν κυκλοφορούσε έξω. "Έτσι τής ήτανε δύσκολο νά βρη γαμπρό χωρίς συνοικέσιο. 'Η γυναίκα δέν είχε βγει στην ζωή καί στό επάγγελμα. 'Αλήθεια, νά ένα θέμα πού δέν τό έδίξαμε ποτέ. 'Απάνω κάτω πότε άρχισε ή άθηναία νά εργάζεται φανερά καί δημοσίως ;

ΓΙΑΝΝΟΥΚΑΚΗΣ

Θά σοϋ φανή παράξενο καί τερατώδες Γιάγκο αν σοϋ πω ότι ή πρώτη γυναίκα - κοπέλλα μάλιστα - πού βγήκε στην πλατσα καί έσπασε τό τεύχος του άνδρικού επαγγελματισμού, ήτανε μιά κόρη πού έμεινε όρφανή από πατέρα καί μητέρα, πέντάρφανη δηλαδή καί θεόορτωχη. Νομίζω πώς τήν λέγανε Καλιόπη. "Ήτανε άρκετά όμορφη καί όπου ζήτησε δουλειά για ύπηρετρια, δέν τήν παίρνανε οι άθηναίτες γιατί δέν θέλανε νά βάλουνε τέτοιο πειρασμό στα σπίτια τους...

ΓΙΑΝΝΙΔΗΣ

Πολύ φυσικό. Οι άθηναίτες φοβόντουσαν τους συζύγους μήν μπλέξουνε μέ τό όμορφο δουλικό. Καί τί έκανε ή Καλιόπη ;

ΓΙΑΝΝΟΥΚΑΚΗΣ

Σοϋ λέω : "Έσπασε μιά μπόμπα !

ΓΙΑΝΝΙΔΗΣ

Μ π ό μ π α ;

ΓΙΑΝΝΟΥΚΑΚΗΣ

Αυτό πού έκανε, έδημιούργησε μεγαλύτερο κρότο απ'όσο θά έκανε μιά μπόμπα. Μάζεφε λίγα λεφτουδάκια από τους γείτονές της καί αγοράζοντας ένα κασελάκι λούστρου, αγοράζοντας δυό τρία μπουκαλάκια μέ μπογιές παπουτσιών, έγνατεστάθηκε στην πλατεία 'Ομονοίας μαζί μέ τους άλλους λούστρους καί γυάλιζε παπούτσια

ΓΙΑΝΝΙΔΗΣ

Σωπα ! Πότε έγινε αυτό ;

ΓΙΑΝΝΟΥΚΑΚΗΣ

"Αν θυμάμαι καλά γύρω στά 1910 μέ 1911...

ΓΙΑΝΝΙΔΗΣ

Φαντάζομαι ότι ό κόσμος πού ήθελε νά γυαλίση τά παπούτσια του θά τήν προτιμούσε. Καί πώς άντέδρασαν οι άλλοι λούστροι ; Πως τήν υποδέχτηκαν ;

ΓΙΑΝΝΟΥΚΑΚΗΣ

"Όλοι οι λούστροι τής πλατείας 'Ομονοίας καί νά λάβης υπ'όψι

σου ότι γύρω από τό περιβολάκι τῆς Ὀμονοίας, θά ἦτανε ἀραδιασμένα τότε περισσότερα ἀπό τριάντα μέ σαράντα κασελάκια, ὅλοι αὐτοί λοιπόν οἱ λούστροι μετεβλήθησαν σέ ἱπότες ἐποχῆς Λουδοβίλων καί ἀνέλαβαν ὑπό τήν προστασία τους τήν Καλιόπη.

ΓΙΑΝΝΙΔΗΣ Τί λές ; Ἰπποτισμός πραγ ματικός.

ΓΙΑΝΝΟΥΚΑΚΗΣ Μάλιστα φίλε μου. Καμμιά φορά τύχαινε κανέναν πελάτη, νά πείραζε πονηρά τήν μικρή ὑποδηματοκαθαρίστρια, μά ἀντιμετώπιζε τήν ὀργή τῶν ἄλλων λούστρων : Κύριος... ἄσε τό κορίτσι ἡσυχό. Εἶναι συνάδελφος καί θέλει νά βγάλη τό φωμί της.

ΓΙΑΝΝΙΔΗΣ Φαντάζομαι ὅτι στίς ἐφημερίδες τῆς ἐποχῆς θά ἀνεγράφη τό γεγονός αὐτό...

ΓΙΑΝΝΟΥΚΑΚΗΣ Σάλος ἔγινε. Δεκάδες χρονογραφήματων γιά τήν Καλιόπη, ἀφοῦ ἔγινε καί τραγοῦδι, λαϊκό τραγοῦδι βέβαια. θυμάμαι ἓνα του δίστιχο : Γυάλισε τά παπούτσια μου, πεντάμορφη κυρά ~~φίλη~~ μου

καί μή χτυπᾷς τίς βοθρτσες σου, γιατί χτυπᾷ ἡ καρδιά μου...
ΓΙΑΝΝΙΔΗΣ Εἶναι καταπληκτικό αὐτό πού μου λές.

ΓΙΑΝΝΟΥΚΑΚΗΣ Καί βέβαια εἶναι. ~~Καί~~ "Ἔως τότε τά γυναικεῖα ἐπαγγέλματα ἦτανε μαγείρισσες, παραμάνες, νταντάδες, ὑπηρέτριες. Στόν δρόμο ἔβλεπες καμμιά χορταροῦ ἢ ἀγούλοῦ ἀπό τό Μενίδι. Τίποτε ἄλλο. Καμμιά φορά, πιά σπάνια βέβαια, κυκλοφοροῦσαν καί μερικές ἡλικιωμένες πού πουλοῦσαν γιασεμιά ἢ μπουκετάκια μενεξέδες στά κέντρα. Ὅμως δεύτερη πού βγήκε στόν δρόμο σέ νεαρή ἡλικία ἦτανε ἡ Κοῦλα.

ΓΙΑΝΝΙΔΗΣ Ἡ Κοῦλα ;

ΓΙΑΝΝΟΥΚΑΚΗΣ Νομίζω πώς τήν γνώρισες καί σύ Γιάννη τήν Κοῦλα, στά γεράματά της βέβαια. Δέν πουλοῦσε πιά λουλούδια ὅπως ὅταν ἦτανε δώδεκα ἔτων. Μά τήν γνώρισες, χωρίς νά ξέρης ποιᾷ εἶναι, γιατί ἡ Κοῦλα ἡ ἀνθοπώλισσα εἶχε ἀποκτήσει μιᾷ κόρη, πολύ νόστιμη πού τήν παντρεύτηκε κάποτε ὁ ἠθοποιός Ἀνατορίδης. Τόν θυμάσαι τόν μακαρίτη τόν Ἀνατορίδη ;

ΓΙΑΝΝΙΔΗΣ Τόν Γεώργιο τόν 'Ανακτορίδη ; Πώς δέν τόν θυμάμαι ; Πέθανε νομίζω λίγο καιρό μετά τήν κατοχή.

ΓΙΑΝΝΟΥΚΑΚΗΣ Μπράβο. Αύτός λοιπόν είχε παντρευτεί τήν κόρη τής Κούλας τής άνθοπώλισσας του 1917. Βέβαια στά γυναικεία έπαγγέλματα πού αναφέραμε πρίν από λίγο, δέν είπαμε για τίς μοδίστρες τίς κεντήστρες καί τίς καπελλοσδες, μά αυτά είναι φυσικά γυναικεία έπαγγέλματα. Όμως καί σ' αυτά ακόμη είχε αντίρρησηι ο άνδρας, αντίδρασι από έμποτισμό πάντοτε, αφού οι κανταδόροι τραγουδούσανε τίς νύχτες :

Δέν θέλω νά δουλεύης - νά βασανίζεσαι
παρά νά τρώς, νά πνής - καί νά στολίζεσαι...

ΓΙΑΝΝΙΔΗΣ Πραγματικός έμποτισμός. Τό ήξερα αυτό τό δίστιχο γιατί δέν τό τραγουδούσανε μόνο στήν 'Αθήνα. Καί αν θέλῃς νά σ' έκπλήξω θά σοῦ πῶ καί τήν συνέχειά του :

"Αν εἶσαι μοδιστρούλα - ποῦ ν' ἡ ποδίτσα σου
ποῦ 'ναι τό βελονάκι - κι' ἡ δακτυλήθρα σου ;

ΓΙΑΝΝΟΥΚΑΚΗΣ Όμως τό παρารίξαμε στήν φλυαρία καί ξεχάσαμε νά θυμηθούμε καί κανένα τραγουδι.

ΓΙΑΝΝΙΔΗΣ Καί θυμάμαι ένα περίφημο τής έποχῆς του 1900 : Δέν τό 'λπιζα...
'Η κλειώ θά μάς τό τραγουδήση.

ΚΛΕΙΩ ΔΕΝΑΡΔΟΥ (μέ συνοδεία πιάνου) Δέν τό 'λπιζα πῶς γι' άλλονε
τώρα χτυπά ἡ καρδιά σου...

ΓΙΑΝΝΟΥΚΑΚΗΣ "Άλλη γυναικεία έπαγγελματική κατάκτησις Γιάγκο, γύρω στά
1905 ήτανε οί τηλεφωνήτριες... 'Εμείνη τήν έποχή ήρθανε στήν
'Αθήνα τά πρῶτα τηλέφωνα. Φυσικά ἡ 'Εταιρεία πού τά είχε ανα-
λάβει έφερε μιά έλβετίδα τηλεφωνήτρια τήν δεσποινία "Ερικσον
νά έκπαιδεύση τίς άθηναῖες τηλεφωνήτριες.

ΓΙΑΝΝΙΔΗΣ Φαντάζομαι ὅτι αὐτή ἡ ίστορία θά έγινε νούμερο στίς έπιθεωρή-
σεις. Στό λέω αὐτό, γιατί θυμάμαι ένα σχετικό δίστιχο ἀπό
μιά έπιθεώρησι : Μέσ' ἀπό σῦρμα κι' ἄν μοῦ πῆς
λίγα πικρά λογάνια,

χαλάλι σου μικροσλα μου
δέν σου κρατάω κάρδια.

ΓΙΑΝΝΟΥΚΑΚΗΣ Μάλιστα. Καί είχε τήν έξης συνέχεια : Δέν σου ζητάω νούμερο
γιά νά τηλεφωνήσω - Ένα φιλάκι δόσε μου - νά μήν αυτοκτονή-
σω...

ΓΙΑΝΝΙΔΗΣ Τελικά, αύτή ή έποχή 1910 μέ 1920, αύτή ή δεκαετία φαίνεται πώς
έπαιξε αποφασιστικό ρόλο στήν επαγγελματική γυναικεία εμφάνισι.

ΓΙΑΝΝΟΥΚΑΚΗΣ 'Ακριβώς έτσι είναι. Γύρω στά 1915 εμφανίζονται οί πρώτες
δακτυλογράφες. Τότε ήρθανε στήν 'Αθήνα οί πρώτες γραφομηχανές
καί οί Τράπεζες πρώτες, οί μεγάλες Τράπεζες είδανε πώς δέν συνέ-
φερε νά πληρώνουν άνδρικούς μισθούς γιά τήν δακτυλογραφία καί
έρχισαν νά εκπαιδεύουν κορίτσια. Όπως ήτανε φυσικό, ή καινο-
τομία αύτή έγινε στόχος της σατύρας καί του χιούμορ καί δέν
ύπήρχε επίθεώρησις πού νά μήν είχε νούμερο γιά τίς δακτυλογρά-
φες. Νά, διάβασε έδώ στίχους του Πολύβιου Δημητρακόπουλου από
μιά επίθεώρησί του στά 1915.

ΓΙΑΝΝΙΔΗΣ Μιά μέρα στό γραφεΐο μου
ό διευθυντής μου έστάθη
καί αναστέναξε πικρά
άπ' τής καρδιάς τά βάθη
Νά μή σάς τ'ά πολυλογώ
μ' ένα φιλί γλυκό του
θά βγάλη τώρα ή μηχανή
κι' αντίτυπο ... δικό του !

Καί είχε καί ρ εφραίν : Τίκι τίκι τάν ή μηχανή
τίκι τίκι τάν καί ή καρδιά
σταματάει κάθε μας φωνή
καί δέν λέμε πλέον τσιμουδιά...

ΓΙΑΝΝΟΥΚΑΚΗΣ Αυτό το νούμερο του 1915 ήτανε Γιάγιο μου προφητικό. 'Από τό-
τε πέρασαν πενήντα έννέα χρόνια καί τά έρωτικά είδύλλια
μεταξύ προϊσταμένων καί δακτυλ ογράφων ~~είναι~~ είναι σήμερα κοινή
ύπόθεσις.

ΓΙΑΝΝΙΔΗΣ "Όμως παρ'όλη αυτήν τήν πρόοδο της γυναίκας στήν ζωή και μά-
λιστα τήν επαγγελματική, οί παλιοί κανταδόροι έξακολουθούσαν
νά γυρίζουνε τίς νύχτες στήν Νεάπολι και νά θυμούνται τά πα-
λιά τραγούδια όπως τό περίφημο τραγούδι του Γεωργίου Ζαλοκώστα
" Χαρά της πρώτης μου ζωής... " πού θά μάς τό θυμίση πάλι ή
καλή μας φίλη και συνεργάτις.

ΚΑΛΙΩ ΔΕΝΑΡΔΟΥ (Μέ συνοδεία πιάνου) Χαρά της πρώτης μου ζωής...

Κ.τ.λ. Κ.τ.λ.

ΓΙΑΝΝΟΥΚΑΚΗΣ Και για νά ξαναγυρίσωμε Γιάγκο στά πρώτα γυναικεία επαγγέλμα-
τα, ξέρεις ότι γύρω στά 1917, έδω και πενήντ δύο χρόνια υπήρ-
χαν στά τράμ είσπρακτόρισσες ;

ΓΙΑΝΝΙΔΗΣ Είσπρακτόρισσες ; Σοβαρά ; Πενήντα χρόνια πριν ;

ΓΙΑΝΝΟΥΚΑΚΗΣ Μάλιστα φίλε μου. Κι'έχομε και γι'αυτό μαρτυρίες λογοτεχνικές.

ΓΙΑΝΝΙΔΗΣ Πάλι από καμιά έπιθεώρησι ;

ΓΙΑΝΝΟΥΚΑΚΗΣ 'Από ποσ άλλου ; Θυμάμαι και τώρα ακόμη ένα δυό τετράστιχα :

'Αφράτη μου είσπρακτόρισα
και της καρδιάς μου δικτατόρισα
πως κρατάς την τσάντα σου στον ώμο
μέ βγάζεις απ'τόν ίσιο δρόμο...

'Αφράτη μου είσπρακτόρισα
απ'τήν ήμέρα πού σε γνώρισα,
νά κοιμηθώ μιά νύχτα δέν μ'αφήνεις
κράτα τό δίφραγκο και ρέστα μή μου δίνεις...

ΓΙΑΝΝΙΔΗΣ Αυτό βέβαια θά λεγότανε ποιητική άδεία, γιατί όπως έχω ακούσει
όλες οί είσπρακτόρισσες ήτανε μάλλον ήλικιωμένες.

ΓΙΑΝΝΟΥΚΑΚΗΣ Πολύ φυσικό αυτό. Ποιά νέα γυναίκα θά τολμούσε νά κυκλοφορή
μέσα στον συνωστισμό του τράμ εκείνη τήν έποχή ; Συνωστισμός δέν
θά πη τίποτε. Σκέφου Γιάγκο ότι στίς πόρτες του τράμ πού δέν
ήτανε κλειστές όπως σήμερα, κρεμόντουσαν οί άπιβάτες σαν τά
σταφύλια... Φυσικά οί περισσότεροι δέν πληρώνανε είσιτήριο
γιατί ή είσπρακτόρισα δέν μπορούσε νά κάνη άκροβασίες για νά

πλασιάζση τούς κρεμασμένους απ' έξω και αυτοί πάλι, πηδοῦσαν ὅποτε θέ-
λανε ἀκριβῶς γιὰ νά γλυτώσουν τό εἰσιτήριο. Τήν ἔδρα ἀκριβῶς ἐποχή
στά 1917, ἐμφανίζεται ἡ πρώτη γυναῖκα πλανοδία καπνοπῶλης...

ΓΙΑΝΝΙΔΗΣ Πουλοῦσε τσιγάρα στούς δρόμους ;

ΓΙΑΝΝΟΥΚΑΚΗΣ Κυρίως ἔμπαινε στά ζαχαροπλαστεῖα και στά μεγάλα καφενεῖα.
Θυμάμαι ἀπόμα τήν φωνή της : Καπνός και τσιγάρα... "Ἐχω και
ἡρωματινὰ ἔξυνης... Κι ἔχομε και γι' αὐτήν τήν καπνοπῶλιδα λο-
γοτεχνική μαρτρία.

ΓΙΑΝΝΙΔΗΣ Νούμερο στήν ἐπιθεώρησι ;

ΓΙΑΝΝΟΥΚΑΚΗΣ "Ὅχι, σοβαρώτερη μαρτυρία. Χρονογράφημα στήν ἐφημερίδα 'Ἐστία
τοῦ Παύλου Νιρβάνου, μέ τίτλο : 'Ἡ ὠραία καπνοπῶλης...

ΓΙΑΝΝΙΔΗΣ 'Ο Νιρβάνου τήν ἐξεδείαζε βέβαια.

ΓΙΑΝΝΟΥΚΑΚΗΣ Θυμάμαι ὅτι ἔγραφε γιὰ τίς γυναικεῖς κατακτήσεις στόν ἐπαγγελ-
ματικό τομέα, ἐνῶ ὁ Τζμος Μωραϊτίνης τῆς εἶχε ἀφιερῶσει στίχους
πού τοῦς θυμάμαι ἀπόμα :

"Ὅπου τυχόν σέ συναντήσω
μέ τό τεζάκι σου νά σουλατσάρης
μοῦ ἔρχεται συχνά νά σέ ρωτήσω :
Κοσμίλα μου, τί καπνό φουμάρεις ;

ΓΙΑΝΝΙΔΗΣ "Ὅμως πρίν τελειώσωμε τίς ἀναμνήσεις μας αὐτές, θά ἤθελα νά θυ-
μηθοῦμε ἕνα ἄλλο τραγοῦδι, παριζιάνικο αὐτό πού ἐχάλασε τότε
κόσμο σ' ὀλητήν οἰκουμένη. 'Ἐμεῖνο τό ἀπάχικο τραγοῦδι " Λά Βάλς
Μπρύνν' " Τό θυμάσαι ;

ΓΙΑΝΝΟΥΚΑΚΗΣ "Ἄν τό θυμάσαι ; θέλεις νά σοῦ τό τραγοῦδήσω ἀμέσως ;

ΓΙΑΝΝΙΔΗΣ Γιὰ τ' ὄνομα τοῦ θεοῦ. Προτιμῶ νά τό ἀκούσωμε ἀπό τήν κλειώ...

ΚΛΕΪΩ ΔΕΝΑΡΔΟΥ (Μέ συνοδεία πιάνου) Τό βάλς στό σιοτάδι...

Κ.τ.λ. Κ.τ.λ.

ΓΙΑΝΝΟΥΚΑΚΗΣ Γ ἄγνο μου πάλι πέρασε ἡ ὠρα μας και πρέπει νά σταμτήσωμε.

ΓΙΑΝΝΙΔΗΣ Σταματᾶμε λοιπόν θέλοντας και μή γιὰ τήν ἄλλη Κυριακή...

ΓΙΑΝΝΟΥΚΑΚΗΣ Τήν ἔδρα πάλι ὠρα.